

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2018

Luděk Strnad

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Svoboda člověka v díle Aurelia Augustina

Luděk Strnad

Bakalářská práce

2018

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Luděk Strnad
Osobní číslo: H15224
Studijní program: B6101 Filozofie
Studijní obor: Filozofie
Název tématu: Svoboda člověka v díle Aurelia Augustina
Zadávající katedra: Katedra filosofie

Zásady pro vypracování:

- 1) Augustinovy filosofické zdroje
- 2) Augustinova interpretace člověka
- 3) Kompatibilita této interpretace s dějinami spásy

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

AUGUSTIN. Vyznání. Překlad Mikuláš Levý. V Kalichu 6. vyd. Praha: Kalich, 2012. 565 s. ISBN 978-80-7017-165-3. Dostupnost: Studijní a vědecká knihovna Hradec Králové – sign. A0-23925

AUGUSTIN. O boží obci knih XXII. Překlad Julie Nováková. Praha: Karolinum, 2007. 2 sv. (447, 443 s.). ISBN 978-80-246-1284-3. Dostupnost: FLÚ AV ČR Filosofická knihovna Praha – sign. B 16735, C 396

AUGUSTIN. O milosti a svobodném rozhodování; Odpověď Simplicianovi. Překlad Ondřej Koupil a Stanislav Sousedík. Vyd. 1. Praha: Krystal OP, 2000. 137 s. Thesaurus; sv. 6. ISBN 80-85929-41-4. Dostupnost: NK ČR Praha – sign. SF II 069005

KARFÍKOVÁ, Lenka. Filosofie Augustinova mládí. První vydání. Praha: OIKOYMENH, 2016. 150 stran. Oikúmené; svazek 185. ISBN 978-80-7298-218-9. NK ČR Praha – sign. SF II 087397

KARFÍKOVÁ, Lenka. Milost a vůle podle Augustina. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2006. 382 s. Oikúmené; sv. 121. ISBN 80-7298-172-2. Dostupnost: NK ČR Praha – sign. SF II 075903

MACHOVEC, Milan. Svatý Augustin. 2., opr. a dopl. vyd., (V nakl. Akropolis 1.). Praha: Akropolis, 2011. 171 s., xxiv s. obr. příl. ISBN 978-80-87481-38-7. Dostupnost: Univerzita Pardubice - Univ. knihovna – sign. 80220

ARENDT, Hannah. Love and Saint Augustine. Chicago: University of Chicago Press, 1996. 20, 231 s. ISBN 0-226-02597-7. Dostupnost: Městská knihovna Praha Staré Město – sign. L 10393

BROWN, Peter. Augustine of Hippo: a biography. Rev. ed. London: Faber and Faber, 2000. ISBN 0-571-20495-3. Dostupnost: Ústřední knihovna UK

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Aleš Prázný, Ph.D.

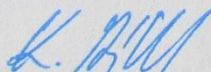
Katedra filosofie

Datum zadání bakalářské práce:

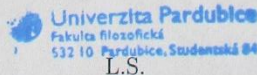
1. května 2016

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. června 2017

prof. PhDr. Karel Rýdř, CSc.
děkan

Mgr. Tomáš Hejduk, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2016

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 18. 6. 2018

Luděk Strnad

Děkuji vedoucímu práce doc. PhDr. A. Práznému, Ph.D. za jeho čas a cenné připomínky.

Anotace

Tato bakalářská práce je věnována rozboru Augustinova pojetí lidské svobody, jak je prezentováno v jeho dílech *De gratia et libero arbitrio*, *Ad Simplicianum*; *De civitate Dei (II)*, *De doctrina christiana* a *Confessiones*. V první části je představena Augustinova koncepce světa a Boha, do níž je zasazen člověk. Druhá a třetí část se věnuje vlivu hříchu a Boží milosti na lidskou vůli. Ve čtvrté části jsou uvedeny Augustinovy názory na dějiny spásy a úlohu svobodné vůle v nich. Cílem bakalářské práce je představit čtenáři Augustinovy myšlenky ohledně lidské svobody ve vztahu Boha a člověka, včetně jejich možných problematických momentů.

Klíčová slova

Aurelius Augustinus, Bůh, svobodná vůle, svoboda, milost, hřích, dějiny spásy, pozdní antika, křesťanství

Title

The Freedom of the Man in the Work of Aurelius Augustinus

Annotation

This bachelor's thesis is dedicated to the analysis of Augustine's concept of human freedom, as presented in his works *De gratia et libero arbitrio*, *Ad Simplicianum*; *De civitate Dei (II)*, *De doctrina christiana* and *Confessiones*. In the first part is introduced Augustine's concept of the world and God, into which the human is bedded. The second and the third part deals with the influence of the sin and God's grace on human's will. In the fourth part, Augustine's opinions on the history of salvation and task of the free will in it. The purpose of this bachelor's thesis is to introduce to the reader Augustine's thoughts on the human freedom within the framework of the relation between God and human, including theirs possibly problematic moments.

Keywords

Aurelius Augustinus, God, free will, freedom, grace, sin, history of salvation, late antiquity, Christianity

OBSAH

Úvod.....	8
Boží vůle a stvoření	14
Bůh jako causa sui a jeho seberealizace ve stvoření	14
Svobodný člověk a Bůh	17
Rekapitulace.....	18
Vůle a hřích.....	19
Dědičný hřích.....	19
Ostatní druhy hřichu; jeho příčiny a důsledky	24
Rekapitulace.....	28
Vůle a milost.....	29
Projevy milosti.....	29
Působení milosti: vůle a láska	31
Dějiny spásy.....	35
Problém povolání a vyvolení	35
Možné řešení.....	37
Dva druhy svobody člověka.....	39
Závěr	41
Bibliografie	43
Primární literatura	43
Sekundární literatura	43

„Dej, co poroučíš a poruč, co chceš!“

Sv. Augustin

ÚVOD

Polarita Augustinova rodinného prostředí jako by předurčila jeho životní dráhu i osobnost: Na jedné straně jeho matka Monika, zbožná křesťanka; na straně druhé jeho pragmatický a „světsky“ smýšlející otec, pohan. Monika vedla Augustina od mládí ke křesťanství, z nevyjasněných důvodů však nebyl, třebaže si to přál,¹ pokřtěn a jak dospíval, odvracel se od tohoto náboženství čím dál více. Na řadu let se stal stoupencem manicheismu, který mladému mysliteli, trápenému otázkou po původu zla, podával zdánlivě racionální a ucelené, dualistické vysvětlení, které vedlo Augustina k vyhýbání se připsání si osobní viny.² Augustin však zůstal toliko manichejským posluchačem a s narůstajícími zkušenostmi a vědomostmi se i tomuto směru počal vzdalovat.

Jeho pozornost začínalo opět přitahovat křesťanství, nicméně zlomový okamžik Augustinova života, definitivní konverze ke křesťanství spojená se křtem, nastal až přibližně v jeho 33. roce života. V souvislosti s ní začíná v pravém slova smyslu i jeho filosofická, resp. filosoficko-theologická tvorba.³ Vzdává se postu učitele rétoriky, kterou kritizuje pro její mnohdy pochybné morální důsledky, a věnuje se moudrosti, která si jej žádá celého.⁴ Jakkoli veliký obrat v jeho třicátých letech života nastal, přesto si Augustin podržel svůj charakteristický zápal pro hledání životní pravdy, pramenící z jeho nejniternejších pohnutek.

Augustinovo „Neklidné je srdce naše, dokud nespočineme v Tobě,“⁵ se po těchto událostech určitým způsobem naplnilo. Zdá se totiž, že nyní se Augustin začal po duchovní stránce opravdově rozvíjet⁶ a svou volbu do konce života nezměnil. Z jeho děl však stále

---

¹ Augustinus, A., *Vyznání*, přel. M. Levý, Kalich, Praha 1926, reprint 1990, s. 27–28.

² Brown, P., *Augustine of Hippo – A Biography*, University of California Press, Berkeley a Los Angeles 2000, s. 35, 39.

³ Augustinův odvrát od manicheismu byl snad způsoben i jeho zklamáním se v něm, co se týče jeho státnosti, neschopnosti se vyvíjet (což rozhodně nebyl případ křesťanství Augustinovy doby). Viz: Brown, P., *Augustine of Hippo – A Biography*, University of California Press, Berkeley a Los Angeles 2000, s. 48.

⁴ Karfíková, L., *Filosofie Augustinova mládí*, OIKOYMENH, Praha 2016, s. 9.

⁵ Augustinus, A., *Vyznání*, přel. M. Levý, Kalich, Praha 1926, reprint 1990, s. 10.

⁶ Podle Machovce dalo křesťanství ve své době Augustinovi jak náboženskou útěchu a vyrovnání, tak i možnost myslitelského uplatnění. Viz: Machovec, M., *Svatý Augustin*, Akropolis, Praha 2011, s. 48-49.

vyzařuje touha po dokonalejším poznání Boha a překonání svých nedostatků. Navíc jeho dny jakožto církevního hodnostáře rozhodně pokojně neplynuly. Augustin se angažoval v diskusích stále ještě ustavujících podobu křesťanství, a i přes svou snahu o smírné řešení problémů a vzájemné poučení zúčastněných stran (snažil se vlastně, aby katolická církev skutečně dostála svému jménu)⁷ byl vtažen do řady sporů o podobu církevní nauky. Ten největší, totiž spor s Pelagiem a jeho ne/přímými následovníky (např. Juliánem z Aeclana), jej zaměstnával až do konce života.⁸ Tento vleklý spor nejen, že se dotýká jedněch z nejhlavnějších Augustinových myšlenkových koncepcí, které jsou spjaty s lidskou svobodou, ale dává také poznat, nakolik pevně si za svými názory Augustin stál.

A právě Augustinovým úvahám týkajících se tématu lidské svobody je tato práce věnována. Jde patrně o jednu z nejdůležitějších a zároveň nejrozporuplnějších oblastí, kterou tento myslitel zkoumal. I proto nelze nezmínit, přinejmenším co do jejich spojitosti i mnohé jiné oblasti Augustinova myšlení. Úvod pojednává o Augustinově chápání Boha a jím stvořeného světa, což by mělo podat určitý horizont, do něhož následně lidskou svobodu a člověka zasadíme.⁹ Dvě zvláštní kapitoly se vyčleňují zkoumáním vztahu lidské svobody k hříchu a Boží milosti. V závěrečné části mimo Augustinovy teorie o dvojí svobodě tematizují také jeho kontroverzní řešení problému povolání a vyvolení. Cílem práce je na základě všech těchto analýz podat ucelený obraz Augustinova chápání lidské svobody a poukázat na jeho případné obtíže.

Co do primární literatury vychází bakalářská práce z pěti Augustinových děl; nyní budou ve stručnosti představena a bude zdůvodněn způsob jejich užití.

1) *De libero arbitrio*

Spis s českým názvem *O milosti a svobodném rozhodování* (sepsaný na přelomu let 426/427) poskytuje jasný a ucelený vhled do, v názvu zmíněné oblasti, Augustinovy nauky, jejímž

---

⁷ Tamt., s. 72.

⁸ Karfíková, L., *Milost a vůle podle Augustina*, OIKOYMENH, Praha 2006, s. 282.

⁹ Rozbor Boží vůle a svobody je podstatný nejen proto, že – jak ještě uvidíme – Bůh svojí vůlí nějak řídí celý svět a vše v něm, ale také proto, že je třeba člověka, jakožto obraz Boží ve spojitosti s Bohem chápat.

nepochopením znepokojeným hadrumetským mnichům je jako vysvětlení adresován.¹⁰ Augustin zde vede polemiku s pelagianismem.¹¹

Augustinovým cílem je ukázat slučitelnost svrchovanosti Boží milosti s lidskou svobodnou vůlí, která kráčí ruku v ruce se zodpovědností,¹² a jejíž existenci vyvozuje z Písma, konkrétně z Božích přikázání daných člověku.¹³ Ukazuje, že vůle se může svobodně rozhodnout dobře žít¹⁴ a je její věci přemáhat zlo.¹⁵ Platí však, že dokud člověk nepřijme nezaslouženou¹⁶ Boží milost (kterou je vše od chtění dobra a uvěření, přes průběžnou posilu a konání dobra až po udělení věčného života; milosti a odplaty zároveň¹⁷), není s to dobro chtít, ani je uskutečnit.¹⁸ Mocí Ducha máme usmrcovat vůli těla¹⁹ a láskou opravdově naplňovat Boží přikázání.²⁰

Souhrnně: Milost předchází svobodnou lidskou vůlí, neboť jí není podmíněna. Naše svoboda je v tom, že jsme to my, kdo chce; Bůh však působí, že vůbec chceme (dobro).²¹ Rozlišený jsou dva druhy svobody lidské vůle: svoboda od hříchu a od spravedlnosti.²²

---

¹⁰ Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 11.

¹¹ Věnována je jí značná část výkladu, viz Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 28–58.

¹² Tamt., s. 25–27.

¹³ Tamt., s. 24–25.

¹⁴ Tamt., s. 29.

¹⁵ Tamt., s. 30.

¹⁶ Tamt., s. 64.

¹⁷ Tamt., s. 29–57.

¹⁸ Tamt., s. 50.

¹⁹ Tamt., s. 43.

²⁰ Tamt., s. 55.

²¹ Tamt., s. 51.

²² Tamt., s. 49.

2) *Ad Simplicianum*

Odpověď Simplicianovi (tento duchovní nemalou měrou přispěl k Augustinovu obrácení²³), kterou Augustin sepsal r. 396, je exegezí vybraných pasáží Starého a Nového zákona. První dvě odpovědi se výslovně zabývají problematikou Božího zákona, svobody vůle a predestinace.

Augustin pozoruje, že v lidském těle pro důsledky hříchu dědičného i osobního tkví zárodek smrtelnosti a přítomnost rozkoše, a tedy v něm nepřebývá dobro.²⁴ Člověk poznává Božím zákonem dobro, pro svůj stav je ale není s to uskutečnit: „Vždyť co je pro člověka postaveného pod zákonem snazší, než chtít dobro a dělat zlo?“ Stojí tu „vnitřní člověk“ proti „zákonu těla“, tj. hříchu²⁵. Až posílnění Boží milostí jsme s to konat dobro²⁶ a skrze lásku naplnit Boží zákon.²⁷ Ke svobodě vůle: „V tomhle smrtelném životě totiž zůstává na svobodném rozhodnutí ne to, zda člověk naplní spravedlnost, až bude sám chtít, ale zda se s pokornou zbožností obrátí k tomu, jehož darem ji může naplnit.“²⁸

V dopovědi na druhou otázku čteme, že nejen dobré skutky, ale také sama víra²⁹ jsou důsledky nezasloužené Boží milosti.³⁰ Lidstvo jako hříšná masa³¹ nemá nárok na Boží milost; je na čistě na Bohu, nad kým se smiluje.³² „Milost totiž náleží tomu, kdo povolává; tomu, kdo milost přijímá, v důsledku toho patří dobré skutky: ty... z milosti vznikají.“³³ Platí: „nevěří nikdo, kdo nebyl povolán, ale ne každý povoláný věří.“³⁴ Odmítnutí povolání ke spáse není věcí člověka, neboť čteme: „Nezáleží na tom, že někdo chce nebo běží, ale na Bohu, který se

---

²³ Augustinus, A., *Vyznání*, přel. M. Levý, Kalich, Praha 1926, reprint 1990, s. 236.

²⁴ Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 76.

²⁵ Tamt., s. 74, 75, 78.

²⁶ Tamt., s. 76.

²⁷ Tamt., s. 81,82.

²⁸ Tamt., s. 79.

²⁹ Tamt., s. 83.

³⁰ Tamt., s. 87–89.

³¹ Tamt., s. 98, 99.

³² Tamt., s. 91, 97, 98.

³³ Tamt., s. 85.

³⁴ Tamt., s. 92.

smilovává.³⁵ a „Když se Bůh smilovává, pak také my chceme.“³⁶ Že někteří na Boží povolání neodpoví, zatímco jiní ano, je dáno tím, jak je Bůh vzhledem k jejich dispozicím modifikuje.³⁷ Augustin upozorňuje, že Bůh jinak dává abychom chtěli a jinak co máme chtít. V prvním případě nás Bůh povolává a na nás je jej následovat. Ve druhém případě je již předmět našeho chtění určován toliko Bohem.³⁸

3) *Confessiones*

Toto, v Augustinově době nejčtenější z jeho děl,³⁹ dobou svého vzniku (roky 397–401) těsně navazuje na *Odpověď Simplicianovi*. I zde Augustin poukazuje na hříšnost lidstva – již dětství je plno hříchů.⁴⁰ Objevuje se zde protiklad tělesného (které svádí k hříchu⁴¹) a duchovního.⁴² Čistoty a nevinnosti není člověk schopný dosáhnout sám ze sebe (svojí vůlí a skutky konáme zlo⁴³), nýbrž s Boží pomocí.⁴⁴ Bůh je spásou člověka⁴⁵ a původcem veškerého dobra.⁴⁶ Má v rukou lidskou vůli: „...není srdce, jež by mohlo zavřítí dveře Tvému oku, ani není tvrdosti lidské, jež by mohla odolati ruce Tvé, nýbrž Ty ji obměkčíš, kdykoliv chceš buď milosrdenstvím, nebo trestem...“⁴⁷ Bůh člověka vysvobozuje od bludů a uvádí ho na správnou cestu,⁴⁸ která není cestou otroctví, neboť: „Ty povzbuzuješ člověka, aby Tě s radostí chválil...“⁴⁹ Bůh ve svých spravedlivých a neměnných⁵⁰ úsudcích ponechává i lidí bezbožných:

---

³⁵ Tamt., s. 96; Ř 9,17.

³⁶ Tamt., s. 96.

³⁷ Tamt., s. 94–96.

³⁸ Tamt., s. 92–93.

³⁹ Augustinus, A., *Vyznání*, přel. M. Levý, Kalich, Praha 1926, reprint 1990, s. 8–9.

⁴⁰ Tamt., s. 20.

⁴¹ Tamt., s. 46.

⁴² Tamt., s. 113–116.

⁴³ Tamt., s. 261.

⁴⁴ Tamt., s. 59.

⁴⁵ Tamt., s. 15.

⁴⁶ Tamt., s. 17.

⁴⁷ Tamt., s. 120.

⁴⁸ Tamt., s. 185.

⁴⁹ Tamt., s. 10.

⁵⁰ Tamt., s. 13.

„Nechat' odejdou a prchají před Tebou nepokojní a bezbožní! Tvé oko je sleduje; jsou to ošklivé stíny, jež dávají vyniknouti kráse všehomíra!“⁵¹

4) *De civitate Dei (II)*

Augustin své obsáhlé dílo *O Boží obci*, kterým se mj. vyrovnává s pádem Říma a dějinným aspektem křesťanství a církve, dokončil současně (na knize pracoval v letech 413–427) s již představeným spisem *O milosti a svobodném rozhodování*. Objevuje se zde protiklad těla a zaslíbení, přičemž zaslíbeným je ten, kdo se narodil „podle ducha“.⁵² Augustin hovoří o předurčení dvou skupin lidí – jedna spěje „k věčnému kralování s Bohem, druhá ke snášení věčného trestu s ďáblem.“⁵³ Po Adamovi jsme všichni nejprve zlí, tělesní a odsouzení;⁵⁴ naše svoboda je omezena hříchem.⁵⁵ Augustin tvrdí: „Tedy volní rozhodování je skutečně svobodné tehdy, když neslouží neřestem a hříchům. Takové bylo dáno od Boha; ale bylo ztraceno vlastní chybou a nemůže být vráceno, leč tím, kým mohlo býti dáno.“⁵⁶

Předvedena je zde pouze malá výseč z těchto děl, i při bližším pohledu však, zdá se, nenalzáme významného rozdílu co do obsahu nauky, což ovšem nepřekvapí, neboť jde o díla z druhé poloviny Augustinova života; nejstarší z nich sepsal až deset let po své konverzi ke katolicismu roku 387 a nejmladší dokončil pouhé tři roky před svou smrtí. Těchto primárních zdrojů je proto v bakalářské práci užito souběžně, jak její, dle tematických okruhů rozdělený, obsah vyžadoval a nikoli zvlášť.

5) *De doctrina christiana*

Knih vznikala přibližně mezi lety 396–426 a jejím primárním cílem je podat pravidla pro výklad Písma a pojednává o tom, „jaký má být člověk, který se nejen ve svůj prospěch, ale také ve prospěch jiných snaží pracovat na poli pravého učení, to jest učení křesťanského.“⁵⁷

---

⁵¹ Tamt., s. 121.

⁵² Augustinus, A., *O Boží obci (II): Knih XXII*, přel. J. Nováková, Karolinum, Praha 2007, s. 60–61.

⁵³ Tamt., s. 59.

⁵⁴ Tamt.

⁵⁵ Tamt., s. 268.

⁵⁶ Tamt., s. 39.

⁵⁷ Augustinus, A., *Křesťanská vzdělanost*, přel. J. Nechutová, Vyšehrad, Vimperk 2004, s. 222.

BOŽÍ VŮLE A STVOŘENÍ

Stvořil Bůh člověka proto, že by mu lidé mohli být nějakým způsobem, třeba jen nepřímo a již samou svojí existencí, prospěšní? Tato otázka jako by předpokládala to, co Augustin na první pohled ostře popírá, neboť podle něj je Bůh blažený sám sebou, stvoření nemá šanci učinit jej blaženějším, a proto bylo stvořeno ne z Boží nutnosti, ale dobroty.⁵⁸ Znamená to, že Bůh není vázán žádnou nutností a stvoření je zcela produktem jeho libovůle? Odkud však ta?

Bůh jako *causa sui* a jeho seberealizace ve stvoření

Z jistého hlediska není třeba nutnost v Božím jednání popírat; nečiní to ani Augustin. V Písmu najdeme několik míst, kdy se jeví, že Boží vůle i poznání se v čase mění v závislosti na, jeho vůli se přičítám, světském dění. Např.: „Lituji, že jsem ustanovil Saula za krále.“,⁵⁹ a „Nevkládej svoji ruku na chlapce a nic mu nedělej; neboť nyní vím, že se svého Boha bojíš, a neušetřil jsi svého milovaného syna pro mne.“⁶⁰ Augustin ovšem výklad takovýchto pasáží podřídil představě svébytného Boha, jehož hnutí vůle má příčinu jen v něm samém: „Když se o něm říká, že lituje, chce, aby něco nebylo tak, jak to učinil, aby to bylo. Ale přesto, když to tak bylo, mělo to tak být; a když už se to nenechává tak být, už to tak být nemá, na základě jakéhosi věčného a pokojného úradku spravedlnosti, jímž Bůh nezměnitelnou vůlí uspořádává všecko proměnlivé.“⁶¹ Zde si povšimněme, že onou Bohem pořádanou proměnlivou „věcí“ je i (proměnlivá) lidská vůle. V případě Božích slov Abrahamovi je Augustinova interpretace následující: „Nyní vím“ znamená ‚nyní jsem dal vědět‘; neboť nebylo možno, že by to Bůh ještě nevěděl.“⁶² Augustin Bohu tedy připisuje vševědoucnost, neomylnost a schopnost řídit svět do té míry, že se neděje ani netrvá nic, co by nechtěl – je nejvyšší, všemohoucí, nejsilnější a stálý.⁶³

---

⁵⁸ Augustinus, A., *Vyznání*, přel. M. Levý, Kalich, Praha 1926, reprint 1990, s. 470.

⁵⁹ Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 122; *1S 15,11*.

⁶⁰ Augustinus, A. *O Boží obci (II): Knih XXII*, přel. J. Nováková, Karolinum, Praha 2007, s. 134; *Gn 22,10 nn*.

⁶¹ Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 126.

⁶² Augustinus, A., *O Boží obci (II): Knih XXII*, přel. J. Nováková, Karolinum, Praha 2007, s. 134.

⁶³ Augustinus, A., *Vyznání*, přel. M. Levý, Kalich, Praha 1926, reprint 1990, s. 13.

Bůh podle Augustina stvořil svět záměrně a vědomě – na to poukazují již jeho výše uvedené atributy, nejlépe pak Augustinova výpověď, v níž hovoří o Boží Moudrosti, skrze niž Bůh vše stvořil a která je Bohu souvěčná.⁶⁴ Jelikož je Bůh první příčinou všeho, co jest, a vše podléhá jeho vůli, není nikomu nic dlužen, že by pro něj snad musel vykonat něco, co by sám nechtěl. Takto se vyjadřuje Augustin ve *Vyznáních*: „...Tvá nezničitelná a nezměnitelná vůle, která stačí sama sobě, vznášela se nad těmi živoucími bytostmi, jež jsi stvořil...“⁶⁵ Boží vůle, která předchází vše jako příčina,⁶⁶ nemá co určovat, kromě ní samé. A tak, když Augustin píše, že Bůh nestvořil svět z nutnosti,⁶⁷ míní tím pouze to, že jej nikdo jiný nenutil. Bůh však nutně chce to, co chce a nutně nechce, co nechce⁶⁸ – a co chce, to nutně činí, co nechce, to nutně nečiní. Vždyť pokud by něco chtěl, ale nemohl to učinit, nebo naopak, kdyby musel učinit něco, co nechce, bylo by to znakem jeho nedostačivosti v té či oné věci, což však podle Augustina nepřichází v úvahu. Závěrem můžeme říci, že jelikož on sám je zdrojem své nutnosti, je Boží nutnost a svoboda tímtež.⁶⁹ Navíc, když není Bůh nucen vykonávat něco, co se jeho vůli přičí, pak je jeho žití již vždy blaženým žitím⁷⁰ a své výtvoří nemá v nenávisti.⁷¹

Bůh stvořil svět úmyslně a legitimní se tedy stává otázka „Z jakého důvodu?“. Augustin odpovídá přibližně v tom smyslu, že dobrý Bůh chtěl realizovat veškeré možné dobro. U Augustina totiž čteme, že vše, co nějak je, je dobré⁷² a také: „Z plnosti Tvé dobrotivosti zajisté trvá tvorstvo Tvé, aby nechybělo dobro, jež mohlo býti Tebou stvořeno, ač Ti nebylo užitečným, ani Tobě rovným.“⁷³ Že Bůh svým stvořitelským počinem utvořil veškeré možné dobro, dokládá i rozpětí veškerého stvoření, jak je zobrazeno v této výpovědi: „Jenom Ty jsi byl, a kromě Tebe nic jiného a z toho nic jsi stvořil nebe a zemi, dvě to díla: jedno blízké tobě,

---

⁶⁴ Augustinus, A., *Vyznání*, přel. M. Levý, Kalich, Praha 1926, reprint 1990, s. 435.

⁶⁵ Tamt., s. 468, 471.

⁶⁶ Tamt., s. 415, 436.

⁶⁷ Tamt., s. 470.

⁶⁸ Tamt., s. 486.

⁶⁹ Augustinus, A., *O Boží obci (II): Knih XXII*, přel. J. Nováková, Karolinum, Praha 2007, s. 435.

⁷⁰ Augustinus, A., *Vyznání*, přel. M. Levý, Kalich, Praha 1926, reprint 1990, s. 470.

⁷¹ Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 100; *Mdr 11,25*.

⁷² Augustinus, A., *Vyznání*, přel. M. Levý, Kalich, Praha 1926, reprint 1990, s. 516.

⁷³ Tamt., s. 467.

druhé blízké ničemu; jedno, nad kterým jenom Ty trůníš, druhé, pod kterým není vůbec nic.“⁷⁴ Zůstává nicméně otázkou, proč Bůh vlastně učinil stvoření, které mu není užitečné: „Co by Ti tedy mohlo scházeti ke Tvé blaženosti, jenž jsi sám sobě blažeností, i kdyby ony duchové bytosti vůbec nebyly, nebo zůstaly beztvárnými? Nestvořil jsi jich přece z nutnosti, nýbrž z plnosti své dobroty jsi je utvořil jako bytosti uspořádané, ne ovšem tak, jako by jimi byla dovršena Tvá blaženost.“⁷⁵

Jak může být Bůh sám sobě blažeností? Protože je živou osobu, je Bůh zejména tím, kdo nějak jedná a je svými činy určován. Sami zakoušíme, že ze sebe máme radost, pokud vykonáme něco dobrého, a naopak pocítíme zlost, pokud uděláme něco špatného.⁷⁶ Kdyby Bůh nic (dobrého) nevykonal, byl by jaksi prázdný, bez totožnosti. Jako dobrý, spravedlivý, milosrdný atd. se Bůh dává i sám sobě skrze sebou stvořený svět. Přesto platí, že je sám sobě blažeností, neboť není blažený světem, ale svým dobrem, byť díky světu uskutečněným. Je-li existence světa zahrnutá v blaženosti Boha sebou samým, pak lze namítnout, že onen případ, kdy by byl Bůh blažený i kdyby nestvořil to, co stvořil, nemůže nastat. Záleží na míře přisnosti pohledu, neboť může nastat tomu velice podobná, eventuálně stejnými slovy označitelná, situace: totiž když ještě svět vzniká a veškeré stvoření dosud nebylo uskutečněno. Zde je třeba si uvědomit vztah Boha k času. Bůh jakožto tvůrce všeho času je nad časem, a tedy i mimo čas; jeho věčnost není tou „naší“ lineární věčností. Když se Bůh chystal pronést první slova kterými by započal stvoření světa, byl současně soudcem zasedajícím na probíhajícím posledním soudu, když se jej chystali zatknout v zahradě, byl právě v sestupujícím nebeském Jeruzalémě, když hovořil k Mojžíšovi, skládal přísahu Abrahámovi, zatvrzoval srdce faraona, když jako Duch svatý sestupoval na apoštoly... Bůh se jeví stále jiným pouze nám, pozorovatelům. Bůh tudíž mohl být již vždy určen tím, co učinil, dříve než to z našeho, lidského, hlediska učinil. Říci, že Bůh stvořením rozhodl svou blaženost nelze – ovšem nikoli proto, že by mu to, jak se skrze stvoření uskutečňuje, nijak neprospívalo, ale proto, že tuto blaženost vždy měl, neboť z jeho pohledu jím vše bylo již vždy vykonáno.

---

⁷⁴ Tamt., s. 424.

⁷⁵ Tamt., s. 470.

⁷⁶ Nyní uvažujme dobrotu či špatnost oněch skutků jako stvrzenou naším svědomím, nikoli např. vnějšími autoritami.

Svobodný člověk a Bůh

Tato podkapitola slouží jako úvod k tématům hříchu a milosti – teprve po seznámení se s nimi a v návaznosti na ně bude možno podat detailnější obraz vztahu Boha a člověka.

Pravé blaženosti dosáhne člověk pouze v harmonii, s Bohem – toto určení je součástí lidské přirozenosti samé a naše blaženost na jeho dodržování závisí stejně, jako například život ryby na vodě. Bůh je člověku pravou blažeností,⁷⁷ je životem jeho duše,⁷⁸ a jednoty s ním dosahujeme službou Bohu, tj. aktivním přitakáním jeho vůli.⁷⁹ Není požadována pasivní víra, ale taková, která se projevuje skutky, byť v jistých situacích stačí sama o sobě, jako v případě kajícího se ukřižovaného zločince (spolu s Ježíšem). U něj by totiž, „Kdyby žil po obdržení milosti dlouho mezi lidmi, následovaly... dobré skutky...“⁸⁰ Služba Bohu nemá mít charakter otroctví; z Božích přikázání člověku totiž Augustin usuzuje na existenci lidské svobodné vůle.⁸¹ Jak píše Augustin, Bůh tedy člověka spíše povzbuzuje k dobrému, než aby jej násilím nutil: „Ty povzbuzuješ člověka, aby Tě s radostí chválil, neboť stvořil jsi nás pro sebe a nepokojné jest srdce naše, dokud nespočine v Tobě!“⁸² Toto povzbuzování je vlastně předáváním lásky Bohem člověku,⁸³ který jí pak má Boha milovat.⁸⁴

Kdykoli se řídíme Božími přikázáními, vykonáváme Boží vůli a skrze nás jedná Bůh sám.⁸⁵ Kdykoli jednáme správně, jednáme podle Boží vůle, která nepůsobí proti naší podstatě – člověk je přeci obrazem Božím. Když navíc Bůh v člověku pro tuto službu vzbuzuje zalíbení, můžeme tvrdit: „Opravdová a jediná svoboda člověka (*perfecta et sola libertas*) spočívá v tom, nalézt zalíbení ve službě Bohu.“⁸⁶ Člověk nicméně nejedná vždy správně, má v jistém smyslu

---

⁷⁷ Augustin, A., *O Boží obci (II): Knih XXII*, přel. J. Nováková, Karolinum, Praha 2007, s. 27.

⁷⁸ Augustin, A., *Vyznání*, přel. M. Levý, Kalich, Praha 1926, reprint 1990, s. 429.

⁷⁹ Tamt., s. 467.

⁸⁰ Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 104.

⁸¹ Tamt., s. 30.

⁸² Tamt., s. 10.

⁸³ Tamt., s. 55.

⁸⁴ Tamt., s. 14.

⁸⁵ Karfíková, L., *Milost a vůle podle Augustina*, OIKOYMENH, Praha 2006, s. 29.

⁸⁶ Tamt.

svobodu hřešit. Augustin však ostře popírá, že by hříšné jednání, tj. odvrácenost vůle od Boha, pocházela z Boha.⁸⁷

Je třeba zmínit *gratuitu*⁸⁸ vztahu Boha a člověka: Bůh člověka stvořil a pečuje o něj ze své vlastní dobroty, nepodmíněně. Člověk má zase Boha uctívat a být s ním jen kvůli Bohu samému.⁸⁹ I tak je tu místo pro nutnost – ba, ta je přímo vyžadována. Bůh musí nutně a nepodmíněně konat sám ze sebe, aby jakékoli dobro od něj bylo nezasloužené. A člověk, aby dobro vykonával „gratis“, musí být pohnut jen sebou samým. Musí být tedy v jádru utvořen tak, aby nemohl Boha opravdově milovat jinak než pro něho samého. Bůh koná pro své vlastní dobro – kdyby tak konat nemohl, nemohl uskutečnit nutný důsledek své existence – totiž stvoření světa. Člověk zase nemá, jak by jinak uspokojil svůj pud sebezáchovy, volání své podstaty po životě a blaženosti než v Bohu. Když pak Bůh koná svoje dobro, činí zadobře člověku, který, když už je, své dobro neuskuteční jinak, než že vykoná Boží dobrou vůli. Člověk koná kvůli sobě, tak, jako Bůh, avšak současně oba „pracují“ pro druhého. I při zohlednění *gratuity* vyvstává lidská svoboda. Neopomínejme zalíbení, které Bůh v člověku vzbuzuje – díky němu náš vztah k ostatním přestává být na primární, tj. každodenní, rovině vztahem ryze instrumentálním a získává hlubší rozměr.

Rekapitulace

Bůh stvořil člověka i svět pro svoji blaženost, nikoli tak, že by ji měl obdržet od stvořených bytostí, ale aby byl blažený svými dobrými činy a moudrým řízením. V tomto Božím úkonu své místo zaujímá i člověk, který je určen k tomu, aby svou vůlí plnil vůli Boží a takto aby v Bohu nalézal plnou blaženost. Nejde tu o služebný vztah, v němž by Bůh přijímal něco, čeho se mu nedostává, ale spíše jde o „čerpání nadbytku“ Boží dobroty člověkem. Znamená naše svobodná vůle, že o tom, zda zůstaneme v harmonii s Bohem, rozhodujeme pouze my? Víme, že nás ovlivňuje vnější dění – jak tedy na vůli působí svět? Jak Bůh sám? Může se svobodná lidská vůle změnit v nesvobodnou? A v jakém smyslu hovoříme o svobodné vůli? Těmito otázkami se budeme zabývat v následujících dvou kapitolách o hříchu a o milosti.

---

⁸⁷ Augustinus, A., *Vyznání*, přel. M. Levý, Kalich, Praha 1926, reprint 1990, s. 428.

⁸⁸ Podle Karfíkové je to právě ona *gratuita*, která je pro křesťanství význačná. Viz: Karfíková, L., *Milost a vůle podle Augustina*, OIKOYMENH, Praha 2006, s. 118.

⁸⁹ Tamt., s. 119.

VŮLE A HŘÍCH

Z křesťanského pohledu je veškeré volní jednání zařaditelné do jedné ze dvou kategorií – buď je hříšné, nebo zbožné. Hřích je Augustinovi nepochybně zlem – to definuje jako nedostatek, privaci dobra, což oproti jeho manichejskému období, kdy chápal zlo spolu s dobrem jako dvě svébytné podstaty, představuje významný posun.⁹⁰ Jiný, avšak s tímto bezrozporný Augustinův výměr zní, že hřích je „jen odvrácenost vůle od nejvyšší podstaty, jež jsi Ty, Bože můj; odvrácenost zlé vůle ke věcem nejnižším, té vůle, jež se chce zbaviti veškeré vnitřní ctnosti, úplně lnouc k věcem vnějším.“⁹¹ Augustin klade původ zla do vůle.⁹² To, že tato vůle je zlá a hříšná, spočívá v tom, že člověk se jejím neblahým směřováním staví do protikladu k zamýšlenému Božímu. A tedy: „Zlo je tedy nakonec zlem přece jen proto, že porušuje (věčný) zákon.“⁹³

Pozoruji, že tento věčný zákon je zákonem „pouze“ ideálním, neboť – jak uvidíme v poslední kapitole – nutné a neměnné (tudíž zákonné) Boží jednání a plánování v dějinách tohoto světa zahrnuje i užívání dopuštěného zla ke konání dobra. Čeho je pak toto zlo součástí, to nemůže současně porušovat. Tak je třeba rozlišovat dva Boží zákony – ideální (který snad nejde uplatnění v novém stvoření) a reálný, aplikovaný v probíhajících dějinách spásy.

Dědičný hřích

Augustin je obhájcem nauky o dědičném hříchu.⁹⁴ Jak Ricoeur poznamenává: „Sv. Augustin je svědkem veliké historické chvíle, kdy se tento pojem vynořil. Byl to Augustin, kdo vedl nejdříve antimanichejský a potom antipelagiánský zápas a právě v tomto zápase na dvojí frontě byl vypracován polemický a apologetický pojem prvotního hříchu.“⁹⁵ Ricoeur shledává, že v gnostickém pojetí přichází zlo k člověku zvenčí, ze světa a nikoli z oblasti lidské svobody; hřích je stavem, zvnitřněným osudem.⁹⁶ Augustin naopak tvrdí, že hřích je volním výkonem,

---

⁹⁰ Augustinus, A., *Vyznání*, přel. M. Levý, Kalich, Praha 1926, reprint 1990, s. 76.

⁹¹ Tamt., s. 214.

⁹² Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 27.

⁹³ Karfíková, L., *Milost a vůle podle Augustina*, OIKOYMENH, Praha 2006, s. 30.

⁹⁴ Tamt., s. 129.

⁹⁵ Ricoeur, P., *Život, pravda, symbol*, přel. M. Rejchrt, J. Sokol, OIKOYMENH, Praha 1993, s. 133.

⁹⁶ Tamt., s. 134.

člověk za něj nese plnou zodpovědnost, „zlá je vůle, nikoli přirozenost,“⁹⁷ a proto „Zlo není *bytí*, nýbrž *konání*.“⁹⁸ Je třeba zohlednit jiný rozměr hříchu, píše Ricoeur: „...pro sv. Pavla není hřích vynálezem prvního člověka; je spíše mytickou veličinou, jenž přesahuje i postavu Adamovu.“⁹⁹ Hřích tu vystupuje jako mocnost.¹⁰⁰ To zcela neuchopil pelagianismus, kladoucí důraz na individuální zodpovědnost za hřích, naši vždy svobodnou vůli a nevykládající adamovský mýtus doslovně (Adam pouze špatným vzorem, pozn. autora).¹⁰¹ S tím Augustin, „veden zkušeností svého obrácení, živou zkušeností odporu žádostivosti a zvyku proti dobré vůli“¹⁰² nemohl souhlasit.

Ricoeur rozbořením pojmu prvotního hříchu odkrývá „základní rysy vyznání hříchů,“¹⁰³ a to, že „vědomí hříšnosti není jeho mírou; hřích je mojí pravou situací před Bohem; toto ‚před Bohem‘... je mírou hříchu. Proto tu musí být... prorok, jenž by hřích odhalil a označil... vždyť i vědomí samo je pozřeno touto situací...“¹⁰⁴ Hřích, člověka spoutává, je mu „bytostnou nemohoucností“¹⁰⁵ a je spíše způsobem bytí.¹⁰⁶ Sama hříšnost má „pospolitý rozměr.“¹⁰⁷ Ricoeur vystupuje proti doslovnému, historizujícímu a zracionalizovanému výkladu adamovského mýtu,¹⁰⁸ který je univerzalizací „tragické zkušenosti exilu na celé lidské pokolení...“ a zachycením naší zkušenost, že zlo je již vždy tu.¹⁰⁹

Augustinův pojem prvotního hříchu sice obsahuje mnohé, co Ricoeurova analýza odhalila, v konečném důsledku byl ale Augustinův přístup k interpretaci a rozpracování adamovského mýtu tomu Ricoeurovu vzdálen, ostatně, Augustin podle něj vytvořil cosi jako kvazignosi, a to

---

⁹⁷ Tamt., s. 135.

⁹⁸ Tamt.

⁹⁹ Tamt., s. 139.

¹⁰⁰ Tamt., s. 140.

¹⁰¹ Tamt., s. 139–140.

¹⁰² Tamt., s. 140.

¹⁰³ Tamt., s. 143.

¹⁰⁴ Tamt.

¹⁰⁵ Tamt., s. 144.

¹⁰⁶ Tamt., s. 143.

¹⁰⁷ Tamt.

¹⁰⁸ Tamt., s. 145.

¹⁰⁹ Tamt.

do té míry, do jaké pojem prvotního hříchu racionalizoval.¹¹⁰ K pojmu prvotního hříchu Augustin dospívá v souvislosti se studiem problému vyvolení a dle Ricoeura mu slouží mj. ke zproštění Boha viny.¹¹¹ Skutečně, Augustin přeci píše: „Nikdo tudíž neobviňuj v skrytu své duše Boha, nýbrž přičti sám sobě, kdykoli zhřešíš.“¹¹² a později: „Když tedy v Písmu svatém čtete že Bůh lidi svádí a zatvrzuje jejich srdce, nepochybujte nikterak, že ti to trpí spravedlivě a po zásluze. [...] ...špatnost těchto lidí Bůh ovšem nevytvořil, ta totiž pochází z původního hříchu Adamova, zvětšeného mnohdy ještě přičiněním jejich vůle...“¹¹³

Ve *Vyznáních* tak čteme, že i jednodenní dítě má hřích,¹¹⁴ ba že jsou děti již v nepravostech počaty a v hříších také vyrůstají.¹¹⁵ Ve spise *O obci Boží* zase stojí, že jsme všichni zhřešili v Adamovi a jsme vydáni trestu za jeho hřích,¹¹⁶ jehož musíme být v nějakém smyslu spolupachateli a jsa trestáni, netrpíme bezprávi¹¹⁷ – Bůh totiž není nespravedlivý.¹¹⁸ Protože duše je život těla, avšak životem duše je Bůh, hříchem – odvratem od Boha k tělesnosti – je zasahována současně duše i tělo.¹¹⁹ Důsledky dědičného hříchu dále výrazně ovlivňují způsob našeho bytí ve světě, naši vůli a rozhodování.¹²⁰ Situace se stává o to zajímavější, že Augustinem zastávané křesťanství nezná pojem reinkarnace, kterážto by řešení problému v určitém rozsahu mohla usnadnit. Navíc: Jak mohlo k prvotnímu hříchu dojít, když je Bůh

---

¹¹⁰ Tamt., s. 141–142.

¹¹¹ Tamt., s. 141.

¹¹² Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 26.

¹¹³ Tamt., s. 63.

¹¹⁴ Augustinus, A., *Vyznání*, přel. M. Levý, Kalich, Praha 1926, reprint 1990, s. 20.

¹¹⁵ Tamt., s. 22.

¹¹⁶ Augustinus, A., *O Boží obci (II): Knih XXII*, přel. J. Nováková, Karolinum, Praha 2007, s. 357; Ř 5,12.

¹¹⁷ Tamt., s. 62, 89, 129.

¹¹⁸ Tamt., s. 97.

¹¹⁹ Karfíková, L., *Filosofie Augustinova mládí*, OIKOYMENH, Praha 2016, s.78.

¹²⁰ Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 76.

všemohoucí, dobrý, spravedlivý i vševědoucí,¹²¹ mající v moci vůli všech lidí,¹²² netvořící nic zlého¹²³ a tak také člověk byl stvořený jako bezhříšný a dobrý.¹²⁴ Co pohnulo vůli,¹²⁵ aby zhřešila?

Jediný Bůh je nekonečný a dokonalý, člověk, byť je jako Boží stvoření dobrý samou svojí existencí,¹²⁶ je nedokonalý¹²⁷ a konečný. Lidská nedokonalost, domnívám se, možná způsobila, že člověk nemohl bez Božích zásahů svými silami zůstat navždy v souladu s dokonalým Božím řádem. Nejen, že tak nemůžeme dokonale poznat Boha,¹²⁸ ale ani sebe sama. Tak Augustin při zkoumání lidské paměti prohlásil, že si je „...půdou plnou námahy a potu.“¹²⁹ A také: „Duch tedy jest příliš omezený, aby pochopil sám sebe.“¹³⁰ Pokud se takovýto člověk octl v životem a změnou tepoucím světě, nebyl s to svými silami se uchránit chybného úsudku a bylo jen otázkou času, než učinil něco špatného.

Domnívám se, že k tomuto řešení měl Augustin svými mnohými postřehy nakročeno, ba – téměř je zmiňuje. Píše: „Klesl anděl, klesl člověk a ukázali tak, jaká propast v temné hlubině by byla bývala údělem všech duchových bytostí, kdybys byl neřekl na počátku: ‚Budiž

---

¹²¹ Augustinus, A., *O Boží obci (II): Knih XXII*, přel. J. Nováková, Karolinum, Praha 2007, s. 383–384; Aurelius, A., *Vyznání*, přel. M. Levý, Kalich, Praha 1926, reprint 1990, s. 13.

¹²² Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 42, 59.

¹²³ Tamt., s. 100.

¹²⁴ Tamt.

¹²⁵ Augustin klade původ hříchu do vůle. Tamt., s. 27; Aurelius, A., *Vyznání*, přel. M. Levý, Kalich, Praha 1926, reprint 1990, s. 191.

¹²⁶ Tamt., s. 100.

¹²⁷ Nedokonalost člověka, nikterak nevylučuje to, že byl Bohem stvořen dobrý. Nešlo o nedokonalost na způsob toho, že by dokonalost v člověku z části nahradilo něco špatného. Bohem stvořený člověk byl svým způsobem kompletní a dokonalý – ovšem jen svého druhu a v určitém čase. Tato relativní dokonalost takto stvořeného člověka umožňovala Bohu jej neustále vylepšovat; ono vylepšování ale nebylo původně nahrazováním špatností dobrem, ale pouze rozhojňováním toho, co je dobré.

¹²⁸ Augustinus, A., *Vyznání*, přel. M. Levý, Kalich, Praha 1926, reprint 1990, s. 27; 486.

¹²⁹ Tamt., s. 325.

¹³⁰ Tamt., s. 314.

světlo!‘...‘¹³¹ A dále: „Vždyť samým tím žalostným neklidem duchů, kteří svým pádem ukázali vlastní temnotu, zbavivše se roucha světla Tvého, jasně nám ukazuješ, jak velikými jsi učinil duchové bytosti, jimž nikterak k plné blaženosti nedostačuje, cokoliv jest menší Tebe, a proto nepostačují ani samy sobě.“¹³² S jakou jasností zde všude Augustin poukazuje na nedokonalost stvořených bytostí a na to, že není totéž být stvořen a být povznesen a jak je stvoření na Bohu závislé. Že pak konkrétně za naším pádem stála neznalost, to lze dedukovat tvrzení, že žít podle těla (což je špatné a je odklonem od Boha¹³³) znamená žít podle sebe, a nikoli podle Boha, chtít klást pravdu ze sebe, ne z Boha, a tak lhát.¹³⁴ Kdo příčetný, máje pevné poznání jediné pravdy, by se pokoušel tvořit svoji vlastní, od té jediné odlišnou, a tak si přivodit záhubu?

Pro vrozenost dědičného hříchu (nezaměňovat s Bohem stvořenou lidskou podstatou) musí Augustin dokázat, že netrpíme od Boha bezpráví, když je nám hřích přičítán. Zkoumá proto, jaký význam by mohlo mít prohlášení, že v Adamovi jsme všichni zhřešili¹³⁵ a v jednom období se přiklání k názoru, že naše duše byly zárodečným způsobem zahrnuty v té Adamově, ze které je pak Bůh postupně utvářel. S konečnou platností však nikdy otázku původu lidské duše zatížené dědičným hříchem nezodpověděl.¹³⁶ Osobně za možná nejschůdnější řešení problému považují toto: Vyjádření o původu naší viny v Adamovi znamená, že všichni po něm dědíme schopnost, kterou získal, když Božímu příkazu navzdory, pojedl ze stromu poznání dobrého a zlého.¹³⁷ Tuto schopnost lidé buďto neměli mít, nebo ji neměli mít, dokud by jim k tomu Bůh nedal svolení. Zlo je (Augustinovi) porušením Božího řádu, a my všichni jsme

---

¹³¹ Augustinus, A., *Vyznání*, přel. M. Levý, Kalich, Praha 1926, reprint 1990, s. 474.

¹³² Tamt., s. 475.

¹³³ Ř 8,13.

¹³⁴ Augustinus, A., *O Boží obci (II): Knih XXII*, přel. J. Nováková, Karolinum, Praha 2007, s. 26.

¹³⁵ Tamt., s. 129; Ř 5,12. Alternativní překlad, kde by místo „v“ stálo „pročež“, Augustin neuvažuje. Viz: Ricoeur, P., *Život, pravda, symbol*, přel. M. Rejchrt, J. Sokol, OIKOYMENH, Praha 1993, s. 134.

¹³⁶ Karfíková, L., *Milost a vůle podle Augustina*, OIKOYMENH, Praha 2006, s. 128.

¹³⁷ Gn 3,6.

nositeli, a proto vykonavateli takového porušení. Obrazně lze tvrdit, že tento náš hřích je hříchem Adamovým, neboť dědíme¹³⁸ jím nelegálně získanou schopnost.

Ostatní druhy hřichu; jeho příčiny a důsledky

Naši tezi o povaze dědičného hřichu (totiž že sám stav žití a nikoli pouze vědomý záměr může být hříšný) potvrzují Augustinem připouštěné hříchy, tvořící přechodovou zónu mezi hříchem dědičným a hříchy vědomě páchanými. Dopouštíme se jich totiž, aniž bychom chápali jejich závažnost, nebo dokonce, aniž bychom věděli, že se jich v danou chvíli dopouštíme.

U Augustina totiž čteme, že i dětství je plné hříchů,¹³⁹ což se vztahuje již na nemluvňata¹⁴⁰ Ostatně Augustin píše: „Kdo mne připomene hříchy mého dětství? Vždyť před Tebou nikdo není čist od hřichu, ani dítě, jehož život na světě trval jenom jeden den!“¹⁴¹ A dále: „A proto, jestliže jsem se počal v nepravostech a v hříších mne živila matka má,¹⁴² kde, prosím Tě, Pane Bože můj, kde nebo kdy jsem byl bez viny já, Tvůj sluha?“¹⁴³ Protože malé děti nemají ještě s dostatek vyvinutý rozum, aby pochopily, co jsou Boží přikázání a že se mají dodržovat, nezbyvá, než i zde přijmout názor, že hříchem je tu sám stav dítěte, to, že se nachází „mimo“ Boží řád. Stejná je situace i s nevědomými hříchy dospělých. Augustin přiznává, že hřeší i nevědomky,¹⁴⁴ a má strach z hříchů, o nichž neví.¹⁴⁵ Jako příklad uvádí, že občas při bohoslužbě upřednostní melodii nad slovním obsahem a dodává: „Tak i v tom hřeším nevědomky, ale později to poznávám.“¹⁴⁶

---

¹³⁸ Pokud jde o samo předávání hřichu a jím poničené přirozenosti, Augustin jako o médiu uvažuje o žádostivosti svázaným pohlavním stykem. Viz: Karfíková, L., *Milost a vůle podle Augustina*, OIKOYMENH, Praha 2006, s. 129.

¹³⁹ Augustin, A., *Vyznání*, přel. M. Levý, Kalich, Praha 1926, reprint 1990, s. 42.

¹⁴⁰ Tamt., s. 20, 21.

¹⁴¹ Tamt., s. 20.

¹⁴² Ž 50,7.

¹⁴³ Augustin, A., *Vyznání*, přel. M. Levý, Kalich, Praha 1926, reprint 1990, s. 22.

¹⁴⁴ Tamt., s. 352.

¹⁴⁵ Tamt., s. 363.

¹⁴⁶ Tamt., s. 352.

Ve druhém tázání se po důvodech hříchu se vychází z Augustinovy introspekce nad jeho přečinem krádeže z dětských let.¹⁴⁷ Augustin nyní pátrá po *konkrétních* příčinách svého tehdejšího hříchu, ne po jeho teologicko-metafyzických důvodech.

Augustin ví, že nekradl kvůli nouzi a hladu; předpokládá tedy, že tak činil „... Z odporu ke spravedlnosti a z touhy po nepravosti.“¹⁴⁸ a miloval hřích, nikoli předmět svého hříchu.¹⁴⁹ Později si však všimá, že líbivost a příjemnost mnoha věcí, hmotných i nehmotných, může vést ke snaze je zkratkovitě a nesprávně získat a užívat.¹⁵⁰ Domnívá se, že každý čin má, byť na první pohled skryté, nějaké odůvodnění. Pohnutky dotyčného nemusí být zjevné: ne každý zloděj krade kvůli touze po bohatství; některý toliko touží před přáteli demonstrovat svůj um a získat si uznání. Augustin dochází k závěru, který, vztažený k našemu příkladu, říká, že žádný zloděj nemiluje a nekoná krádež samu, nýbrž miluje důvody jej k ní vedoucí (láska k bohatství, uznání od přátel atd.).¹⁵¹

Podle Augustina hříšnými činy zvráceným způsobem napodobujeme a uskutečňujeme nejrůznější dobra a ctnosti¹⁵² – například pýchou napodobujeme vznešenost a lenivostí pokoj a klid.¹⁵³ Ctižádostí usilovat o slávu a čest, ukrutností o moc a pochlebováním o lásku a přízeň¹⁵⁴ – to vše jsou případy dosahování dober nesprávnými prostředky. Augustin konstatuje: „Pro tyto a jim podobné věci páše se hřích, když v nezřízené náklonnosti k nim, ač jsou to nejnižší dobra, opouštíme lepší... totiž Tebe, Pane Bože náš, Tvou pravdu a Tvůj zákon.“¹⁵⁵

Jakýkoli hřích člověka zcela zbavuje blaženosti; Augustin totiž, jak upozorňuje Karfíková, uvažuje pouze dvě možnosti lidského bytí: bídu a blaženost.¹⁵⁶ Augustin byl

---

¹⁴⁷ Tamt., s. 53–58.

¹⁴⁸ Augustinus, A., *Vyznání*, přel. M. Levý, Kalich, Praha 1926, reprint 1990, s. 53.

¹⁴⁹ Tamt., s. 54.

¹⁵⁰ Tamt.

¹⁵¹ Tamt., s. 55.

¹⁵² Tamt., s. 58.

¹⁵³ Tamt., s. 57.

¹⁵⁴ Tamt.

¹⁵⁵ Tamt., s. 54.

¹⁵⁶ Karfíková, L., *Milost a vůle podle Augustina*, OIKOYMENH, Praha 2006, s. 21.

bystrým pozorovatelem běd lidského života,¹⁵⁷ viděl, jak člověka provázejí již od početí, a to pravděpodobně přispělo k tomu, že se stal obhájcem nauky o dědičném hříchu a vině s ním spojené.¹⁵⁸ Ostatně, píše: „Neboť tak jsi nařídil, a tak se obyčejně stává, že každý nepořádný duch je sám sobě trestem.“¹⁵⁹ Pro Adamův prohřešek totiž podle Písma vstoupily do světa nejrůznější bědy a smrt – následky hříchu.¹⁶⁰ Poškození způsobené hříchem se začlení do naší přirozenosti¹⁶¹ a podle Augustina je v těle „zárodek smrtelnosti a ustavičná přítomnost rozkoše. To první pochází z trestu za prvotní hřích, to druhé z trestu za hřích hojně opakovaný.“¹⁶² A proto na témže místě lze říci, že v důsledku zesmrtnění v těle nepřebývá dobro, ale hřích.¹⁶³ Determinováni špatnými prvky v naší přirozenosti, již nejsme sami ze sebe schopni vykonat čisté dobro,¹⁶⁴ jsme zajatci hříchu¹⁶⁵ a lidská vůle de facto již od spáchání prvotního hříchu není v pravém slova smyslu svobodná.¹⁶⁶ Hříchy tak již nekonáme my, ale koná je hřích v nás¹⁶⁷, což zakoušíme jako naší vnitřní rozštěpenost vůle.¹⁶⁸

---

¹⁵⁷ Augustin, A., *O Boží obci (II): Knih XXII*, přel. J. Nováková, Karolinum, Praha 2007, s. 416–419.

¹⁵⁸ Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 76.

¹⁵⁹ Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 30.

¹⁶⁰ Řím 5,12.

¹⁶¹ Lidskou přirozenost mění a je do ní začleněn pouze hřích dědičný. Ve vztahu k hříchům osobním a jejich vlivu na člověka je třeba pojem „přirozenost“ chápat v jeho vulgárnější formě – tj. jako charakter daného jedince.

¹⁶² Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 76.

¹⁶³ Tamt.

¹⁶⁴ Tamt., s. 77.

¹⁶⁵ Řím 7,22-23; Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 78.

¹⁶⁶ Augustin, A., *O Boží obci (II): Knih XXII*, přel. J. Nováková, Karolinum, Praha 2007, s. 39.

¹⁶⁷ Jde o obrazné vyjádření, neboť je to stále člověk a nikoli hřích, kdo je za své jednání trestán, a tedy i zodpovědný.

¹⁶⁸ Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 75.

Pozastavme se na chvíli u tohoto úkazu. Ohledně viny se před svojí konverzí Augustin domníval toto: „Když jsem spáchal něco zlého, nechtěl jsem vyznati své viny... dávaje vinu něčemu jinému, co sice bylo ve mně, ale co jsem já nebyl.“¹⁶⁹ Později se však proti těmto manichejským názorům, podle nichž spolu v člověku zápasí dvě duše–podstaty, jedna dobrá a druhá zlá, vymezuje a poukazuje na případy, kdy proti sobě v člověku stojí v daný okamžik pouze vůle zlé, či pouze dobré – to dle jeho přesvědčení manichejské učení není s to vysvětlit.¹⁷⁰

Nově pozoruje, že to nejsou dvě duše, ale dvě a více vůlí, které v člověku mezi sebou zápasí: „Tak dvě vůle, jedna stará, jedna nová, jedna tělesná, druhá duchovní, vespolek zápasily a jejich zápasem byla rozdírána má duše.“¹⁷¹ Vůle mohou v člověku měnit nejen svůj počet, ale i sílu. Například „Z převrácené vůle totiž povstává náruživost; slouží-li se náruživosti, povstává zvyk; neodporuje-li se zvyku, stává se nutností.“¹⁷² A tak „Nová vůle však, jež klíčila ve mně, abych velkodušně Tobě sloužil a Tebe požíval, o můj Bože... nebyla ještě dosti mocna, aby přemohla první vůli, dlouhým časem tak posílenou.“¹⁷³ V takových případech nemá na vítězství té či oné vůle rozhodující vliv ani jistota rozumového poznání.¹⁷⁴ V závislosti na vzájemném vztahu oněch vůlí, můžeme pociťovat vnitřní zápas, rozštěpenost, a dokonce zakoušet sebe sama jako otroka té své vůle, proti níž ta naše druhá stojí, s níž vnitřně souhlasíme, avšak která je slabší než ta, podle níž jednáme.¹⁷⁵ Čteme: „Marně jsem si liboval v zákoně Tvém podle člověka vnitřního, když jiný zákon v údech mých odporoval zákonu myslí mé a jímá mne zákonem hříchu, jenž jest v údech mých. (Řím 7,22) Neboť zákon hříchu jest moc návyku...“¹⁷⁶

Rozbroj mezi mnohými vůlemi člověka je podle Augustina nikoli přirozeným stavem, ale nemocí ducha.¹⁷⁷ Mohutnost lidské vůle je původně jedna, vícero vůlí v nás zakoušíme „jen z té příčiny, že jedna z nich nikdy není celá, a co jedné schází, to zbývá druhé.“¹⁷⁸ Souhrnem:

---

¹⁶⁹ Augustinus, A., *Vyznání*, přel. M. Levý, Kalich, Praha 1926, reprint 1990, s. 140.

¹⁷⁰ Tamt., s. 251–253.

¹⁷¹ Tamt., s. 237.

¹⁷² Tamt.

¹⁷³ Tamt.

¹⁷⁴ Tamt., s. 238.

¹⁷⁵ Tamt., s. 237–238.

¹⁷⁶ Tamt., s. 239.

¹⁷⁷ Tamt., s. 250.

¹⁷⁸ Tamt.

„Je to táž duše, která onu nebo toto nechce celou vůlí; a proto je rozervávána těžkou strastí, dokud ona (vůle) dává přednost pravdě, tato (vůle) neodkládá důvěrnosti.“¹⁷⁹

Rekapitulace

Shledali jsme, že zlem je Augustinovi vše protivící se Božímu řádu. Ve své definici hříchu Augustin hovoří o odvrácenosti vůle od Boha, vzhledem k jeho ostatním úvahám jsme zjistili, že za hříšný může být považován sám stav člověka v kterémkoli období jeho existence. Augustin rozlišuje v podstatě tři kategorie hříchu/hříšného jednání: První z nich je oblast dědičného hříchu, jímž jsme vinni již samou svou náležitostí k lidské přirozenosti a jehož vznik je Augustinovi je nejspíše nikoli alegorií, ale jedinečnou historickou událostí. Do druhé kategorie spadají hříchy, kterých se dopouštíme více či méně nevědomě. V poslední kategorii nalézáme hříchy páchané vědomě.

Místo vzniku hříchu je údajně ve vůli, důvodem vzniku nedokonalost stvoření. Příčinou všech hříchů po prvotním následujících se ukázaly být pokřivené snahy o dosažení různých dober. Člověk je neschopen jednání, které by nesledovalo nějaké dobro – byť ono dobro může být jen zdánlivé či nikoli nejvyšší a způsob jeho dosahování zcestný a zvrácený.

Účinky hříchu jsou nám bez Božího zásahu mohly fatální. Hřích působí naši smrt, ztrátu blaženosti; jako trest za něj – do určité míry téměř automatizovaný (vykolejenost člověka ze zamýšleného řádu stvoření jej totiž sama staví do značně problematické pozice) – zakoušíme různé útrapy, život se nám stává bojem. Hříchy již spáchané spoluurčují naše jednání, což při užití pouze našich sil činí požadavek nehřešit neuskutečnitelným.

---

¹⁷⁹ Augustinus, A., Confessiones [online 18. 3. 2018]. Dostupné na: http://www.augustinus.it/latino/confession/conf_08.htm. Z lat. („...eadem anima est non tota voluntate illud aut hoc volens; et ideo discerpitur gravi molestia, dum illud veritate praeponit, hoc familiaritate non ponit.“) přel. autor. Užívá se zde latinského originálu, neboť zde běžně citované vydání *Vyznáních* obsahuje nesrovnalost v překladu, měnící smysl této věty. Srov.: „Jest to táž duše, která onu a toto nechce úplně; proto jest zmítána těžkou strastí, když pravda dává přednost tomu, čeho se návyk nechce odřici.“ (Augustinus, A., *Vyznání*, přel. M. Levý, Kalich, Praha 1926, reprint 1990, s. 254.)

VŮLE A MILOST

Na Boží milost klade Augustin veliký důraz, je mu v jistém smyslu dokonce nadřazená lidské svobodné vůli.¹⁸⁰ Spatřuji, že Augustin má dvě základní teze, týkající se Boží milost: První je ta, že tuto milost máme zcela nezaslouženě¹⁸¹ – ostatně, zasloužená milost by již nebyla milostí.¹⁸² Druhá říká, že Boží milost je nám nezbytně potřebná k čemukoli dobrému,¹⁸³ tj. ať již k obdržení či naopak vykonání něčeho dobrého. Vždyť „...jsou tedy všichni lidé jediná hříšná masa, která dluží pokutu božské a svrchované spravedlnosti.“¹⁸⁴ a naše schopnost svobodného rozhodování vede bez přispění Boží milosti k naší zkáze.¹⁸⁵

Projevy milosti

Rozhodl jsem se sestavit výčet působení Boží milosti vzhledem k tomu, jak zpravidla provází věřícího člověka životem a dopomáhá mu k dosažení blaženosti.

Nejprve Bůh svojí milostí činí zlou lidskou vůli dobrou, tu následně posiluje, a to až do té míry, kdy bude dostatečně silná, aby splnila Boží přikázání.¹⁸⁶ Jen díky milosti se obracíme k Bohu: „Nečiním to kvůli vám, izraelský dome, nýbrž kvůli svému svatému jménu, které jste znesvěcovali... Odstráním z vašeho těla srdce kamenné a dám vám srdce z masa. Vložím vám do nitra svého ducha; učiním, že se budete řídit mými nařízeními, zachovávat moje řády a jednat podle nich.“¹⁸⁷ Stejně vyznívá i Ježíšovo: „Nikdo nemůže ke mně přijíti, není-li mu to dáno od Otce.“¹⁸⁸ Obrácení se k Bohu, zpravidla neprokazatelnému, je v podstatě uvěřením

---

¹⁸⁰ Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 136.

¹⁸¹ Tamt., s. 63–64, 66, 34.

¹⁸² Tamt., s. 63, 104.

¹⁸³ Tamt., s. 35; *J 15,5*.

¹⁸⁴ Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 98.

¹⁸⁵ Tamt., s. 34.

¹⁸⁶ Tamt., s. 50.

¹⁸⁷ Tamt., s. 48; *Ez 36,22–27*.

¹⁸⁸ Jan 6,66; Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 32.

v něj. Tak i víra je darem z milosti,¹⁸⁹ což tvrdí i apoštol Pavel.¹⁹⁰ Augustin celý proces chronologicky shrnuje: „Člověk začíná přijímat milost, a z toho pak počíná věřit Bohu a je buď vnitřním, nebo vnějším podnětem pohnut k víře.“¹⁹¹ I v Augustinově díle *O Boží obci* čteme, že víra – zde konkrétně víra v potřebnost Boží pomoci i správný způsob života je dar.¹⁹² Člověk, který poznal Boha a nahlédl správnou cestu, poznává svoji hříšnost a touží po očistění od svých hříchů, kteréžto je pro vzestup k Bohu nezbytné¹⁹³ a je milostí.¹⁹⁴ Hříchy se odpouští například v podobě křtu,¹⁹⁵ kterým jsme přijati do společenství církve.¹⁹⁶

Lidská přirozenost se z ran od hříchu neuzdraví ihned, ba úplné nápravy se v tomto životě nedočká a zvyk jí může nadále strhávat k hříchu.¹⁹⁷ „Je tudíž pro člověka nutné, aby ho milost provázela i tehdy, když je již z víry ospravedlněn, a aby mu byla oporou, aby neklesl.“¹⁹⁸ Bůh v nás působí, že chceme dobro.¹⁹⁹ a připravuje tak naši vůli, jejíž dostatečnou sílu si u něj máme vyprositi modlitbou, která je též milostí.²⁰⁰

Boží milost tedy činí ze zlého člověka vnitřně dobrého, kterého posiluje ke konání dobrých skutků. Budou také ony milostí, když je v nás v konečném důsledku zapříčinil Bůh? Augustin souhlasí: „...i samy dobré skutky odměňované věčným životem jsou záležitostí Boží milosti.“²⁰¹ Nepopírá toto však apoštol Pavel, když píše, že má dobré zásluhy a Bůh mu dá

---

¹⁸⁹ 1Kor 7,25; Augustin dokazuje zde: Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 37.

¹⁹⁰ Tamt., s. 47; *Fp 1,29*.

¹⁹¹ Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 83.

¹⁹² Augustin, A., *O Boží obci (II): Knih XXII*, přel. J. Nováková, Karolinum, Praha 2007, s. 251.

¹⁹³ Tamt., s. 85.

¹⁹⁴ Tamt., s. 33, 64.

¹⁹⁵ Augustin, A., *Vyznání*, přel. M. Levý, Kalich, Praha 1926, reprint 1990, s. 28.

¹⁹⁶ Tamt., s. 84.

¹⁹⁷ Karfíková, L., *Milost a vůle podle Augustina*, OIKOYMENH, Praha 2006, s. 197, 254.

¹⁹⁸ Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 34.

¹⁹⁹ Tamt.

²⁰⁰ Tamt., s. 47, 51.

²⁰¹ Tamt., s. 39.

vavřín spravedlnosti.²⁰² Nikoli. V nějakém smyslu je jistě možné hovořit o našich zásluhách, neboť Bůh naši vůli pohne tak, abychom dobré skutky konali se zalíbením, ne násilím, jako loutky, kterými něco hýbe proti jejich vůli. Přesto se to ale děje jen a pouze díky Božímu řízení: „Jsme tedy stvořeni k dobrým skutkům, které jsme si neusmyslili my, nýbrž které v nás vytváří Bůh.“²⁰³ Proto Augustin shrnuje, že: „Bůh dává vítězný vavřín svým darům, nikoli zásluhám. Jestliže ty zásluhy máš sám od sebe, pak nepocházejí od něho. Jsou-li však takové, jsou zlé, a ty ovšem Bůh vavřínem nezdobí.“²⁰⁴ Konečným cíl věřícího, věčný blažený život, lze zajisté chápat jako zásluhu za dobré skutky. Ty jsou však milostí, a tak je věčný život „milost za milost, čili jakoby mzda za milost.“²⁰⁵ Na případ apoštola Pavla vztaženo – dobré zásluhy měl díky přijetí milosti, díky níž se obrátil a jejím spolupůsobením zásluhy vykonal: „Což by ten vavřín mohl být dát po zásluze, kdyby mu nepředcházela milost bez zásluhy?“²⁰⁶

Působení milosti: vůle a láska

Co s námi činí Boží milost, když nás vysvobozuje z otroctví hříchů? Proč opouštíme to, co nás dosud vábilo a co nám zvyk nutil? Proč je Augustinovou odpovědí láska, resp. zalíbení, vyložím níže.

Lásku, o které tu bude řeč, nesmíme zaměňovat či zcela ztotožňovat s afektem vášně či romantické zamilovanosti atp. Je totiž charakterizována jako trpělivá, laskavá, prostá závisti, vychloubačnosti i domýšlivosti, je uměřená, nezištná, není zlomyslná a raduje se z pravdy, je věčná, vytrvalá, mající víru i naději.²⁰⁷ Je vůlí „žhnoucí láskou k Bohu“²⁰⁸ Na rozdíl od pelagiánů je Augustin přesvědčen, že lásku nemáme z člověka, ale z Boha²⁰⁹ a argumentuje: „Jan říká: Bůh je láska. (1J 4, 16) Pelagiáni však tvrdí, že i samotného Boha mají ne od Boha,

---

²⁰² 2 Tim 4,6-8; Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 35.

²⁰³ Tamt., s. 39.

²⁰⁴ Tamt., s. 36.

²⁰⁵ Tamt., s. 39–40.

²⁰⁶ Tamt., s. 35.

²⁰⁷ 1K 12,31–13,8; Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 53.

²⁰⁸ Tamt.

²⁰⁹ Tamt., s. 55.

ale sami ze sebe.²¹⁰ Augustin také upozorňuje na novozákonní „Poznání vede k domýšlivosti, kdežto láska buduje [...] Může být něco scestnějšího... než zastávat názor, že z Boha je poznání, jež bez lásky vede k domýšlivosti, a z nás že je láska, jež poznání před domýšlivostí brání?“²¹¹ Udělení lásky není jednorázovým úkonem; Bůh v nás nejprve způsobí lásku malou, kterou pak může posilovat do té míry, až bude dost silná k jeho následování.²¹²

Láska je nejvýznamnější milostí; bez ní bychom nebyli nic a nic by nám nijak neprospělo²¹³ – a to ani víra, neboť tu (bez lásky) mají i zlí duchové.²¹⁴ Díky lásce se zbavíme strachu z trestu (láska nezná strach²¹⁵) a naše povinnosti vykonáváme svobodně, ze zalíbení. Tím nám umožňuje plnit jinak těžká Boží přikázání²¹⁶ a je naplněním Božího zákona;²¹⁷ ten je ostatně shrnut do dvou přikázání lásky. I náš jiný úkol – vzdorovat neřestem a špatnému návyku – nemůžeme splnit bez „záliby v pravé spravedlnosti“,²¹⁸ tj. máme je přemáhat „...láskou k Bohu, kterou udílí jenom Bůh sám a to nejinak, nežli skrze... Krista Ježíše (1Tim 2,5) ...“²¹⁹ Když Augustin popisuje proces svého obrácení se, a tedy i boje proti oněm neřestem, celou tuto tematiku ještě stupňuje: „Opravdu Ty jsi je ze mne vymýtil, má pravá a svrchovaná Rozkoši, vymýtil jsi je a vstoupil jsi na jejich místo sladší nad veškerou sladkost...“²²⁰

Lásku definuje Augustin též jako toužení něčeho pro ně samo, kteréžto ke své existenci potřebuje je vyvolávající předmět. Láska–toužení trvá, dokud nedosáhneme předmětu tužby

---

²¹⁰ Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 58.

²¹¹ *IK*, 8, 1; Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 58.

²¹² Tamt., s. 52.

²¹³ Tamt., s. 53; *IK* 12,31-13, 8.

²¹⁴ Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 38.

²¹⁵ *IJ* 4,18; Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 52.

²¹⁶ Tamt.; *Mt* 11,30.

²¹⁷ *Ř* 13, 8-10; *Mt* 22,40; Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 52, 54.

²¹⁸ Augustin, A., *O Boží obci (II): Knih XXII*, přel. J. Nováková, Karolinum, Praha 2007, s. 361.

²¹⁹ Tamt.

²²⁰ Augustin, A., *Vyznání*, přel. M. Levý, Kalich, Praha 1926, reprint 1990, s. 262.

a opětovně může být iniciována, když hrozí jeho ztráta. Láska-toužení ústí ve svém naplnění ve štěstí; opakem je strach ze ztráty již nabytého.²²¹ Důležitým postřehem, Arendtové je, že láska-toužení je primárně sebeláskou, neboť vychází z naší konstituce.²²² Život se podle Augustinova přesvědčení buď připodobňuje tomu, co miluje nebo se tím stává. V závislosti na druhu předmětu lásky, jemuž se milující připodobňuje, spočívá rozlišení lásky na její dva základní druhy: caritas a cupiditas.²²³ Rozdíl mezi nimi je i v rovině morální a volba mezi nimi je z Augustinova hlediska volbou mezi svobodu a nesvobodou, životem a smrtí.²²⁴

Cupiditas je špatným druhem lásky. Jde o lásku ke světu, toužení po světských věcech, které jsou pomíjivé a proměnlivé a – jelikož se milující připodobňuje milovanému – stává se skrze cupiditas člověk sám pomíjivým (smrtným) a nestálým. Z nestálosti věcí plyne i nemožnost opravdového trvalého štěstí, neboť neustále hrozí jejich ztráta a odtud pocit strachu.²²⁵ Cupiditas také působí nesvobodu člověka: Ten se touto láskou přimyká k předmětům jemu vnějším, které tudíž nemá ve své moci a přinejmenším co do svého (ne)štěstí je vydán jejich svévolnému objevování se a mizení a toto vnějším děním je v důsledku ovlivňováno celé jeho životní směřování.²²⁶

Caritas je naopak dobrým druhem lásky: Objektem toužení se zde stává v posledku sám opravdový a věčný život, Augustinem ztotožněný s Bohem, který se tímto stává řádným objektem naší tužby a radosti.²²⁷ Pouze život ve věčnosti, toužením spojený s něčím taktéž věčným – totiž s Bohem – může být, jsa zcela prost strachu a starosti, šťastný. Arendtová proto píše, že Augustinovi je absolutním dobrem věčnost sama.²²⁸ Člověk se v caritas připodobňuje Bohu-věčnosti, sám směřuje k věčnému životu, vnitřnímu klidu a začíná se Bohu podobat – mj. se stává lepším v konání dobra a setrvávání v něm.

Můžeme již nyní spatřit, jak v caritas člověk nabývá větší svobody: člověk konající zlo by byl trestán a nebyl by s to natrvalo prosadit své zlé úmysly, jelikož vševládný Bůh je dobrý.

---

²²¹ Arendt, H., *Love and Saint Augustine*, The University of Chicago Press, Chicago 1996, s. 9–10.

²²² Tamt., s. 19.

²²³ Tamt., s. 17–18.

²²⁴ Smrt je myšlena v křesťanském ohledu, totiž jako ztráta šance na věčnou blaženost.

²²⁵ Arendt, H., *Love and Saint Augustine*, The University of Chicago Press, Chicago 1996, s. 9.

²²⁶ Tamt., s. 20.

²²⁷ Tamt., s. 16.

²²⁸ Tamt., s. 13.

V tom všem by byla jaksi jeho svoboda omezována; nic z toho se netýká dobro konajícího člověka. Člověk připodobňující se věčnosti, resp. nesmrtelnému Bohu, stává se pomalu svobodným nejen od smrti, ale zároveň i svobodným k možnostem dalšího žití. Je svobodný od vnitřního sváru, neboť nyní navazuje na určení své podstaty, kterým je člověk jako obraz Boží. Je též svobodný od „zmatků“ tohoto světa. Podle Augustina vnitřní klid dosahovaný v caritas spočívá v obratu každého do svého nitra, kde máme podle jeho přesvědčení hledat Boha, a tak ve zbavení se závislosti na proměnlivých a pomíjivých vnějších věcech. Tento Augustinův závěr Arendtová problematizuje, když poukazuje na to, že láska definovaná jako toužení předpokládá předmět tužeb, který je vždy nám nějak vnější (tj. není námi, kteří bychom po něm jinak nemohli toužit).²²⁹

Uvedu ještě jeden druh svobody, kterého je možné dosáhnout. Augustin umiňuje intelektuální/duchovní rozměr (ne)svobody: Poukazuje na riziko doslovného chápání obrazných výroků, tj. záměny znaku za věc.²³⁰ „Mít tedy znaky za věci a nebýt schopen povznést vnitřní zrak nad tělesné stvoření, k pohledu na věčné světlo, to je skutečné duchovní otroctví.“²³¹ Jiná forma téhož otroctví byla pozorovatelná mj. tehdy, když Židé „uctívali znaky duchovních věcí tak, jako by to byly tyto věci samy...“²³² K podobným záměnám mohlo docházet i v jiných náboženstvích; pohané se například pokoušeli zbožšťovanou sochu Neptuna vykládat jako znak vodstva. Avšak: „Nebudu přece uctívat ani jedno, ani druhé, neboť pro mne není bohem ani žádná socha, ani světové moře. Prohlašuji ovšem, že hlouběji upadli ti, kteří považují za bohy díla lidská než ti, kteří za ně považují boží dílo.“²³³ Jak Augustin věří, Židé alespoň zůstávali i přes onu záměnu znaků za věci stále ještě usměrnění k Bohu.²³⁴ Duchovní svobody dosáhneme, když uctíváme znakem označované (byť jsme znakem i nadále vedeni), popř. pokud neznáme pravý význam znaku, vedeme jej v patrnosti jako znak, ale zdržujeme se neopatrného přisouzení mu nějakého významu.²³⁵

---

²²⁹ Tamt., s. 20–21.

²³⁰ Augustinus, A., Křesťanská vzdělanost, přel. J. Nechutová, Vyšehrad, Vimperk 2004, s. 137.

²³¹ Tamt., s. 138. Jde také o tzv. tělesné otroctví, kvůli lpění na zjevném, viz: tamt., s. 140.

²³² Tamt. 138.

²³³ Tamt., s. 140.

²³⁴ Tamt., s. 138–139.

²³⁵ Tamt., s. 140–141.

DĚJINY SPÁSY

Dějiny spásy jsou dějinami celého lidského rodu – už první člověk se svým hříchem zprotivil Bohu, a i se svými potomky se stali hodnými zavržení a trestu. Dějinám spásy můžeme rozumět, jako pozvolnému procesu restaurování hříchem poničeného obrazu Božího, tj. člověka, podle jeho původní předlohy, kterou se stal Ježíš Kristus. Jeho narozením a působením je, přinejmenším z křesťanského hlediska, zlomovým okamžikem v dějinách spásy. Představuje totiž názorný příklad dokonalého lidství a jeho obětí je počátkem a dovršením výrazného udělování Božích milostí. Cílem této kapitoly je zohlednění problematiky hříchu, milosti a svobody z nového úhlu pohledu, který bere více na zřetel morálku a spravedlnost, a který podhalí závažné problémy, které s sebou v této oblasti Augustinova koncepce nese.

Problém povolání a vyvolení

Je psáno, že je mnoho povolanych, avšak málo vyvolených.²³⁶ Augustin povoláním rozumí nejrůznější způsoby, kterými Bůh člověka oslovuje a nabádá ke spásnému způsobu života, k obrácení se; vyvolení jsou ti, kteří na Boží povolání odpovědí kladně a směřují ke spáse.²³⁷ Augustin řeší problém nerovného počtu povolanych, kterých je více, a vyvolených, kteří jsou v menšině. Zamítá možnost, libovolného přijetí či odmítnutí povolání z lidské strany, neboť by docházelo ke střetu lidské a Boží svobodné vůle, povolání i vyvolení je milost – a apoštol Pavel totiž píše: „Nezáleží to tedy na tom, že někdo chce nebo běží, ale na Bohu, který se smilovává.“²³⁸ Člověk si sám nemůže způsobit, zda odmítne nebo přijme povolání a Augustin tudíž zkoumá, jak Bůh povolává, že působí tu odmítnutí, tu přijetí, obojí však vždy tam, kde chce. Všimá si, že lidé mají různé dispozice (povaha, vzdělání atp.) a proto uposlechne-li člověk Boží povolání, znamená to, že ono bylo uzpůsobeno jeho dispozicím a mělo tak nutně kladný účinek.²³⁹

---

²³⁶ Mt 22,14; Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 94.

²³⁷ Tamt.

²³⁸ Tamt., s. 95; Ř 9,16.

²³⁹ Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 95.

Pro všemohoucího Boha, který „zkoumá srdce všech, postřehne každý výtvar mysli“²⁴⁰ by nalezení správné formy povolání nemělo být nijak obtížné. Proč potom nevyvolení povolání? Protože Augustin zavrhuje možnost, že by Bohu scházel způsob správně povolat,²⁴¹ musíme připustit poněkud zarážející možnost, že Bůh úmyslně užil povolání špatné. Jelikož u Boha není nespravedlnosti,²⁴² jeho rozhodnutí o spáse člověka či jeho ponechání trestu musí mít řádný důvod. Povšimněme si tedy, že kvůli Adamově prohřešku všichni zasluhujeme po spravedlnosti trest, na milost pak z jejího samého pojmu nemáme nárok. Bůh se „...na hříšníky obrací s výtkou spravedlivě, jako na ty, jež hřešit nenutí. Mají totiž stejně jako ti, nad nimiž se smilovává, to povolání, aby měli zkroušené srdce a obrátili se k jeho milosti. Vytýká tedy spravedlivě a milosrdně.“²⁴³ A tak bychom mohli spolu s Augustinem uzavřít: „Nesplácíš-li dluh, máš zač děkovat; jestliže splácíš, nemáš nač žehrat.“²⁴⁴

Tato teze pozbývá své síly, budeme-li chtít objasnit, proč vlastně Bůh nechal člověka zhřešit. Pokud by totiž Bůh nějakým svým zanedbáním nechal lidi padnout a poté je odmítl spasit, dovolává se na nezaslouženost milosti, stěží bychom mohli takové jednání označit za zcela spravedlivé. Augustin nejednou zmiňuje nebo alespoň naznačuje existenci tvorstva, které je od svého počátku blažené, protože je Bůh ihned k sobě povolal.²⁴⁵ Proč tedy musel člověk zhřešit a nemohl být Bohem hříchu uchráněn? Nepomůže dovolávání se na uplatnění svobodné lidské vůle ve věci spásy, Augustin totiž ve svých dílech obhajuje takové pojetí svobodné vůle, kterou Boží vedení, jemuž zcela podléhá, nikterak neruší.

Augustin se snaží dokázat, jak Bůh vzniklého zla užívá k rozhojnění dobra. V Písmu čteme, že „spravedlivý si myje ruce v krvi hříšníka“,²⁴⁶ tj. spravedlivý – ten, komu je poskytována

---

²⁴⁰ Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 32, *IPa* 28, 9.

²⁴¹ Tamt., s. 96.

²⁴² Tamt., s. 108.

²⁴³ Tamt., s. 99.

²⁴⁴ Tamt., s. 108.

²⁴⁵ Augustinus, A. *Vyznání*. Kalich: Praha, 1926, reprint 1990. Edice Studijní texty Komenského evangelické bohoslovecké fakulty, s. 429, 434, 470.

²⁴⁶ Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 102; *Ž* 57,11.

Boží milost, ²⁴⁷ „...je očišťován od zlých skutků skrze bázeň Boží, když vidí tresty hříšníků.“²⁴⁸ Avšak: Augustin tvrdí, že Bůh je člověku jedinou pravou a nejvyšší blažeností²⁴⁹ a sám vymyjuje z lidské duše neřesti a sklony k nim.²⁵⁰ Je-li tomu tak, proč Bůh lidi při sobě nepodrží tím, že se jim dá nějak zázračně poznat (jako tomu bylo například při obrácení apoštola Pavla²⁵¹) a spíše k sobě své vyvolené přivádí zdlouhavou a útrpnou cestou, vyžadující po Bohu – třebaže nepochybně mistrné – užívání zla k dosažení dobra? Augustin si byl, domnívám se, těchto všech nesnází dobře vědom. Vždyť pokud jde o onu nezaslouženost udělení milosti ke spáse, píše: „Lze jen neotřesenou vírou držet, že to není nespravedlnost u Boha, když dluh odpouští, anebo vyžaduje.“²⁵² Tážeme-li se, proč Bůh stvořil a vedl člověka zrovna tak, jak to pozorujeme, Augustin nakonec říká: „Ó človče, kdo jsi, aby ses přel s Bohem? Copak říká výrobek tomu, kdo ho udělal: ‚Proč jsi mě udělal zrovna takto‘ Či nemá hrnčír moc nad svou hlinou, aby udělal z těžé hmoty jednu nádobu ke cti, druhou ku potupě?“²⁵³

Možné řešení

Mýlí se snad Augustin v něčem? Není snad Bůh zcela dobrý nebo zcela všemocný? Pokusím se představit možné vysvětlení vzniklých problémů, aniž by bylo třeba něco z toho, co již bylo vyloženo rušit.

Na jednom místě výslovně stojí, že Bůh je láska²⁵⁴ – a láska je z Boha,²⁵⁵ a je naplněním jeho zákona.²⁵⁶ Připomeňme si, co o této lásce víme – je: „...trpělivá, laskavá, nezávidí, láska

---

²⁴⁷ Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 105.

²⁴⁸ Tamt., s. 102.

²⁴⁹ Augustinus, A., *Vyznání*, přel. M. Levý, Kalich, Praha 1926, reprint 1990, s. 335.

²⁵⁰ Tamt., s. 262.

²⁵¹ *Sk* 9,3–18.

²⁵² Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 100.

²⁵³ Tamt., s. 99.

²⁵⁴ *IJ* 4,16, Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 58.

²⁵⁵ Tamt., s. 55; *IJ* 4,7.

²⁵⁶ Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 54-55, *Mt* 22,40; *Mk* 12,28–31; *J* 13,34–35.

se nevychloubá a není domýšlivá. Láska nejedná nečestně, nehledá svůj prospěch, nedá se vydráždit, nepočítá křivdy. Nemá radost ze špatnosti, ale vždycky se raduje z pravdy. Ať se děje cokoli, láska vydrží, láska má naději, láska vytrvá. Láska nikdy nezanikne.²⁵⁷ Kdyby bylo vše dobré, jak by se mohla láska prezentovat jako nepočítající křivdy a nenechávající se vydráždit? Byla by doopravdy trpělivá a mající naději, kdyby všechnen běh věcí byl nejvýše řádný? Vždyť sám výraz trpělivost nám říká, že jde i schopnost něčím v čase trpět, nejen neutrálně vyčkávat. Stejně tak, zdá se mi, nejde mít v pravém slova smyslu naději tam, kde je vše v pořádku, kde není hrozby změny k horšímu a šance na zlepšení či nápravu současného stavu. V těchto případech jde o realizaci toho druhu dobra, které se objevuje a uplatňuje ve střetu se zlem. Dobrem je totiž jak existence řádu, tak i napravování věcí řádu se vymykajících. První druh dobra může být sám o sobě, ten druhý pouze tam, kde je opak dobra prvního.

O specifických v útrapách se uplatňujících dobrech čteme: „Chlubíme se i utrpením, vždyť víme, že z utrpení roste vytrvalost, z vytrvalosti osvědčenost a z osvědčenosti naděje. A naděje neklame, neboť Boží láska je vylita do našich srdcí skrze Ducha svatého, který nám, byl dán.“²⁵⁸ Úryvku: „Z plnosti tvé dobrotivosti zajisté trvá tvorstvo Tvé, aby nechybělo dobro, jež mohlo býti Tebou stvořeno, ač Ti nebylo užitečným ani Tobě rovným,“²⁵⁹ bychom snad měli rozumět tak, že Bůh se stará, aby bylo všechno možné dobro, tj. všechny druhy dobra. A i když nestvořil nic zlého; kolik různých jakostí bytí na sebe Božím dopuštěním mohlo stvoření vzít.

Nic z toho neznamena, praví Augustin, že i zla bychom si měli vážit a udržovat je. Život je plný bolesti a nesnází, které máme přikázáno snášet, nikoli však milovat.²⁶⁰ Tak například „...ačkoliv láska schvaluje útrpnost s neštěstím bližního, přece člověk opravdu útrpný by si přál, aby nebylo bolesti zasluhující útrpnosti.“²⁶¹ To vše platí i pro Boha, neboť podle Augustina se sice neděje nic, co by Bůh nechtěl, přesto jsou ale věci, jež se Bohu protiví.²⁶² Když Bůh zlo dopouští, nehřeší: „vždyť i když někdo díky něčí nešlechtnosti nebo bludu utrpí něco zlého, hřeší sice ten člověk, který z nevědomosti nebo nespravedlivosti dělá někomu něco

---

²⁵⁷ *IK 12,31–13,8*; Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 53.

²⁵⁸ Tamt., s. 57; *Ř 5,3–5*.

²⁵⁹ Aurelius, A., *Vyznání*, přel. M. Levý, Kalich, Praha 1926, reprint 1990, s. 467.

²⁶⁰ Tamt., s. 342.

²⁶¹ Tamt., s. 66.

²⁶² Augustinus, A., *O Boží obci (II): Kniha XXII*. Karolinum: Praha, 2007, s. 384–385.

zlého; ale nehřeší Bůh, jenž to ve svém spravedlivém, byť i skrytém úradku dopouští.“²⁶³ Ať již Bůh dopustí jakékoli zlo, vždy, byť třeba nijak zjevně, směřuje k „...výsledkům či koncům, které sám předzvěděl jako dobré a spravedlivé.“²⁶⁴ To, že Bůh usiluje o uskutečnění všech dober,²⁶⁵ snad otupí výčitky vůči Augustinovi, nepředpokládám však, že by zcela vymizely – už jen proto, že podle katolické věrouky, Augustinem zastávané, je trest ponechaných věčným stavem.²⁶⁶

Dva druhy svobody člověka

V souvislosti s dějinami spásy rozlišuje u člověka Augustin dva druhy svobodné vůle: „...na počátku musela být člověku dána taková svoboda vůle, aby mohl nehřešit, a na konec taková, aby hřešit nemohl; první směřovala k získání zásluhy, druhá k přijetí odměny.“²⁶⁷ Zásluhou je v kontextu Augustinova díla míněna ona milost za milost. Bůh již předem rozhodl, kdo této vůle využije řádně. Když pak má Bůh naši vůli změnit tak, aby byla s to přijmout odměnu, mající podobu věčného, Bohem blaženého života,²⁶⁸ není ona změna o ničem jiném než že pomoc, kterou nám Bůh uděloval během života „nepravdělně“ (a proto jsme i hřešili) nyní poskytne zcela, kontinuálně, a postará se, aby se vůli vyvolených již nepostavilo do cesty zlo lákavější dobra. Vůle nemohoucí hřešit je svobodná – nehřeší, protože nechce, neboť zalíbení nyní nalézá v pravém dobru. Celá nemožnost hřešit je tak Boží milostí.²⁶⁹ Až takováto vůle bude plně svobodnou, neboť jak si P. Brown všímá, Augustinovým cílem bylo, aby se lidská přirozenost nějak uzdravila, a tak dosáhla pravé svobody – to pak spočívá ve sjednocení vědění a pocitů, takže člověk již více nemusí obtížně volit, ale je neodolatelně váben objektem jeho

---

²⁶³ Tamt., s. 358.

²⁶⁴ Tamt., s. 384.

²⁶⁵ Dober má být dokonce tolik, že se uskutečňuje i dobrá vůle, která nemá být naplněna. Přesto jí Bůh dává být, protože je dobrá: „Neboť jeho svatí si přejí svatou vůlí, kterou jim vnukl, mnoho věcí, které se neuskutečňují; na př. modlí se zbožně a svatě za některé lidi a on jim nesplní, oč prosí, ačkoli sám jim svým svatým duchem vnukl toto rozhodnutí k modlitbě.“ Augustinus, A., *O Boží obci (II): Kniha XXII*. Karolinum: Praha, 2007, s. 385.

²⁶⁶ Tamt., s. 353–373.

²⁶⁷ Tamt., s. 435.

²⁶⁸ Tamt., s. 383.

²⁶⁹ Tamt., s. 435.

lásky.²⁷⁰ Lidé žijící v Boží obci (tj. přebývajících s Bohem) budou v jednotě nejen s Bohem samým, ale i se sebou a druhými navzájem, neboť budou svobodní od zlého a poslušní jednotící Boží vůle. Aby opět nezhřešili, jsou svedeni svými starými hříchy, od toho bude tyto lidi chránit emocionální (nikoli však rozumové) zapomenutí na své minulé útrapy a hříchy.²⁷¹

---

²⁷⁰ Brown, P., *Augustine of Hippo – A Biography*, University of California Press, Berkeley a Los Angeles 2000, s. 375, 377.

²⁷¹ Augustinus, A., *O Boží obci (II): Knih XXII*. Karolinum: Praha, 2007, s. 436.

ZÁVĚR

Nejprve jsme prozkoumali, v čem spočívá Boží svoboda a vůle. Všemohoucí a vševědoucí Bůh, příčina sebe sama i všeho ostatního, je tím, kdo v posledku určuje vlastní vůli. Boží svoboda a nutnost jsou proto jedno a totéž, obojí absolutní. Bůh dává být, čemu chce, a co chce, to koná, co nechce, to ani nekoná, ani tomu nedává být. A tak stvoření světa je součástí Božího plánu. Je sérií úkonů, uskutečňujících veškeré možné dobro a jejichž konečným důsledkem je pravděpodobně Boží blaženost Bohem samým. Nadčasová povaha Boha a jeho nad-světýský charakter bytí garantují Bohu vždy již plnou, absolutní, blaženost.

Člověk disponuje svobodnou vůlí, důkazem její existence jsou Augustinovi Boží přikázání člověku daná a tresty za jejich případné porušení. Člověk je součástí zmíněných Božích plánů. Bůh má moc lidské srdce zatvrdit – a ponechat člověka v hříchu, do něhož on bez Boží pomoci sám upadá a jemuž pak otročí – či jej svojí milostí povznést k sobě a vlivu hříchu zbavit. Boží milost je tak podmínkou možnosti naší svobody a je tak lidské svobodě v jistém smyslu nadřazena. V závislosti na úhlu pohledu lze tvrdit, že je člověk „řízen“ Bohem, současně platí, že je ve své sféře svobodný, neboť se rozhoduje na základě svých niterných pohnutek – tj. ze své vůle. Původ hnutí lidské vůle je však – a zde se již pohybujeme mimo „lidský“ zorný úhel – v posledku vždy nutně mimo moc člověka. Situace je dobře vystižena Augustinovým: „Je jisté, že my to jsme, kdo je činný, když něco činíme. Ten však činí, že činíme, jenž k tomu poskytuje vůli potřebné síly.“²⁷²

Svobodné lidské vůle je podle Augustina více druhů: Zaprvé je to svoboda nehřešit a svoboda nemoci hřešit: První disponujeme nyní v pozemském životě a jejím účelem je umožnit lidem získat spásné zásluhy; druhá jmenovaná uschopňuje člověka v posmrtném životě přijmout od Boha blažený život. Můžeme rozlišit též svobodu od hříchu a svobodu od spravedlnosti. S přihlédnutím na vliv hříchu a milosti rozeznáváme ještě svobodu pravou a nepravou, kdy nepravá je svoboda člověka zatíženého hříchem, který má totiž tendenci lidské jednání předurčovat k páchání dalších hříchů a bránit v konání spravedlnosti. Svoboda duchovní/intelektuální se pak projevuje ve schopnosti náležitě zacházet se znaky a má úzkou spojitost s výkladem Písma. Svobodný člověk nelpí na doslovném výkladu tam, kde je vyjádření obrazné a nezaměňuje symbol za věc samu.

---

²⁷² Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, s. 51.

Důvod, proč pravá lidská svoboda tkví v následování Boha je tento: Člověk byl stvořen jako obraz Boží. Od Boha máme lásku/zalíbení k Bohu i k plnění jeho vůle (příkázání) a skrze tuto dobrou lásku, *caritas*, dochází k našemu připodobnění se Bohu (v tom tkví ono privilegium lásky i nad vírou). To je naplňováním našeho bytostného určení a být v harmonii s Bohem znamená být v nejnítěrnější harmonii i se sebou samým. Navíc: V životě vedeným *caritas* se nám otevírá možnost (také svým způsobem svoboda) dosahovat cílů našich tužeb, neboť to jsou cíle garantované Bohem. Skrze opak *caritas*, *cupiditas*, bychom se octli v rozkolu s Bohem a jeho vůlí, připodobňovali bychom se předmětu *cupiditas*, tedy pomíjivému světu, zpronevěřovali se své podstatě a naše cíle by byly, jelikož by nebyly těmi, které zamýšlí Boží vůle, (trvale) nedosažitelné a nad veškerým konáním by se vznášela hrozba trestu.

BIBLIOGRAFIE

Primární literatura

Augustinus, A., *O Boží obci (II): Knih XXII*, přel. J. Nováková, Karolinum, Praha 2007, 443 s. ISBN 978-80-246-1284-3.

Augustin, *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*, přel. S. Sousedík a O. Koupil, Krystal OP: Praha, 2000, 144 s. ISBN 80-8592-41-4.

Augustinus, A., *Vyznání*, přel. M. Levý, Kalich, Praha 1926, reprint 1990, 562 s. ISBN 80-7017-144-8.

Augustinus, A., *Křesťanská vzdělanost*, přel. J. Nechutová, Vyšehrad, Vimperk 2004, 232 s. ISBN 80-7021-740-5.

Augustinus, A., *Confessiones* [online 18. 3. 2018]. Dostupné na: http://www.augustinus.it/latino/confessioni/conf_08.htm.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): Český ekumenický překlad. 3. přeprac. vyd. (1. vyd. v ČBS). Česká biblická společnost, Praha 1993, 1302 s. ISBN 80-900881-8-X.

Sekundární literatura

Karříková, L., *Filosofie Augustinova mládí*, OIKOYMENH, Praha 2016, 150 s. ISBN 978-80-7298-218-9.

Karříková, L., *Milost a vůle podle Augustina*, OIKOYMENH, Praha 2006, 382 s. ISBN 80-7298-172-2.

Machovec, M., *Svatý Augustin*, Akropolis, Praha 2011, 172 s. ISBN 978-80-87481-38-7.

Arendt, H., *Love and Saint Augustine*, The University of Chicago Press, Chicago 1996, 233 s. ISBN 978-0-226-02596-4.

Ricoeur, P., *Život, pravda, symbol*, přel. M. Rejchrt, J. Sokol, OIKOYMENH, Praha 1993, 255 s. ISBN 80-85241-32-3.

Brown, P., *Augustine of Hippo – A Biography*, University of California Press, Berkeley a Los Angeles 2000, 548 s. ISBN 0-520-22757-3.